

Програмування

ТЕМА 2. РОЗГАЛУЖЕНІ ПРОГРАМИ

Висловлювання. Область істинності

Областю істинності B_2 назвемо множину, яка складається з двох величин

$B_2 = \{\text{False}, \text{True}\}$

- False – хибність
- True - істина

Визначення булевих операцій

Визначимо три булевих операції:

- а) диз'юнкція **p or q**
- б) кон'юнкція **p and q**
- в) заперечення **not p**

p	q	p or q	p and q
False	False	False	False
False	True	True	False
True	False	True	False
True	True	True	True

p	not p
False	True
True	False

Визначення висловлювань

Висловлювання - це булів вираз, який визначається індуктивно:

- 1. Якщо b - булева константа або змінна, то b - висловлювання;
- 2. Якщо b і c висловлювання, то $(b \text{ or } c)$, $(b \text{ and } c)$, $(\text{not } b)$ - висловлювання.

Приклади висловлювань

True

p

p or q

p and q or r

Властивості висловлювань

---

a) комутативність диз'юнкції і кон'юнкції

- $p \text{ or } q \equiv q \text{ or } p$, $p \text{ and } q \equiv q \text{ and } p$;

b) асоціативність диз'юнкції і кон'юнкції

- $(p \text{ or } q) \text{ or } r \equiv p \text{ or } (q \text{ or } r)$, $(p \text{ and } q) \text{ and } r \equiv p \text{ and } (q \text{ and } r)$;

c) дистрибутивність кон'юнкції відносно диз'юнкції

- $p \text{ and } (q \text{ or } r) \equiv p \text{ and } q \text{ or } p \text{ and } r$,

дистрибутивність диз'юнкції відносно кон'юнкції

- $p \text{ or } q \text{ and } r \equiv (p \text{ or } q) \text{ and } (p \text{ or } r)$;

d) властивості булевих констант

$$p \text{ or } \text{True} \equiv \text{True}, \quad p \text{ or } \text{False} \equiv p,$$

$$p \text{ and } \text{True} \equiv p, \quad p \text{ and } \text{False} \equiv \text{False};$$

Властивості висловлювань. 2

---

e) ідемпотентність (поглинання)

- $p \text{ or } p \equiv p$, $p \text{ and } p \equiv p$;

f) подвійне заперечення

- $\text{not}(\text{not } p) \equiv p$;

g) правила де Моргана

- $\text{not}(p \text{ or } q) \equiv \text{not } p \text{ and } \text{not } q$,
- $\text{not}(p \text{ and } q) \equiv \text{not } p \text{ or } \text{not } q$;

h) закон виключення третього

- $p \text{ or } \text{not } p \equiv \text{True}$;

i) закон протиріччя

- $p \text{ and } \text{not } p \equiv \text{False}$.

Відношення

Відношення дає одне бульове значення за одною або декількома (частіше за все двома) арифметичними величинами.

Утворимо стандартний набір відношень:

- x рівне y , або $x == y$;
- x не рівне y , або $x != y$;
- x менше, ніж y , або $x < y$;
- x більше, ніж y , або $x > y$;
- x менше або рівне y , або $x <= y$;
- x більше або рівне y , або $x >= y$.

Визначення відношень

Визначимо множину $\text{Rel} = \{ ==, !=, <, >, <=, >= \}$.

Тоді **відношення** – це

- $e_1 r e_2$
  - де $r \in \text{Rel}$, e_1, e_2 – вирази,
- або
- $e_1 r_1 e_2 r_2 e_3$
  - де $r_1, r_2 \in \text{Rel}$, e_1, e_2, e_3 – вирази

При цьому

- $e_1 r_1 e_2 r_2 e_3 \equiv e_1 r_1 e_2$ and $e_2 r_2 e_3$

Приклади відношень

$$a > 1$$

$$x > 0 \text{ and } y > 0$$

$$4 < 6$$

$$0 == 1$$

$$0 \leq x < 10$$

Властивості відношень

- a) $x \neq y \equiv \text{not}(x == y) \equiv x < y \text{ or } x > y$;
- b) $x \leq y \equiv \text{not}(x > y) \equiv x < y \text{ or } x == y$;
- c) $x \geq y \equiv \text{not}(x < y) \equiv x > y \text{ or } x == y$.

Окрім значень з B_2 (True, False) відношення можуть також бути невизначеними. Наприклад, відношення

$$1/x > 0$$

невизначене при $x == 0$.

УМОВИ

Умовою F будемо називати булів вираз, побудований індуктивно за правилом:

- 1. Якщо F висловлювання, то F - умова;
- 2. Якщо F відношення, то F - умова;
- 3. Якщо F арифметичний вираз, то F – умова;
- 4. Якщо F, F_1, F_2 – умови, то $F_1, \text{ or } F_2, F_1, \text{ and } F_2, \text{ not } F$ – умови.

Пріоритет операцій

Операції
**
*, /, //, %
+, -
==, !=, >, <, >=, <=
not
and
or

Приклади умов

---

p and q or r

x > 0 and y > 0

a > 1 and p

(b + 1) * d

Бульове присвоєння

Бульове присвоєння

$$q = F$$

- де q – змінна, F – умова.

Приклад:

$$p = 0 \leq a \leq 1$$

Приклад

Перевірити належність точки з координатами (x, y) другому квадранту

УМОВНИЙ ВИРАЗ

Синтаксис:

e_1 if F else e_2

- де F - умова, e_1, e_2 - вирази

Якщо умова F істинна, то значення умовного виразу – це e_1 , інакше значенням є e_2

Приклади:

x if $x \geq 0$ else $-x$

a if $a \geq b$ else b

Розгалуження

Синтаксис:

if F :

P

else:

Q

- де F – умова, P , Q – ланцюг команд.

Правило розгалуження:

Виконання розгалуження здійснюється у два кроки.

1. Python обчислює значення F_0 умови F .
2. Python виконує інструкцію P , якщо $F_0 = \text{True}$, або інструкцію Q , якщо $F_0 = \text{False}$.

Захищена команда

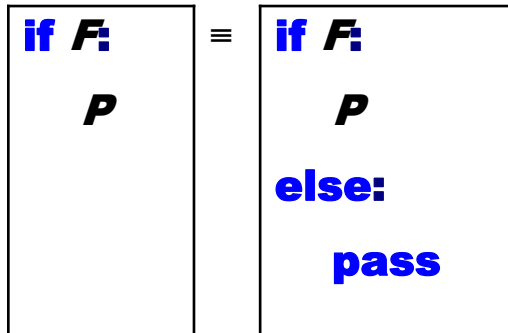
Синтаксис:

if *F*:

P

- де *F* – умова, *P* – ланцюг команд.

Правило виконання

Каскадне розгалуження

Синтаксис:

if F_1 :

P_1

elif F_2 :

P_2

...

elif F_n :

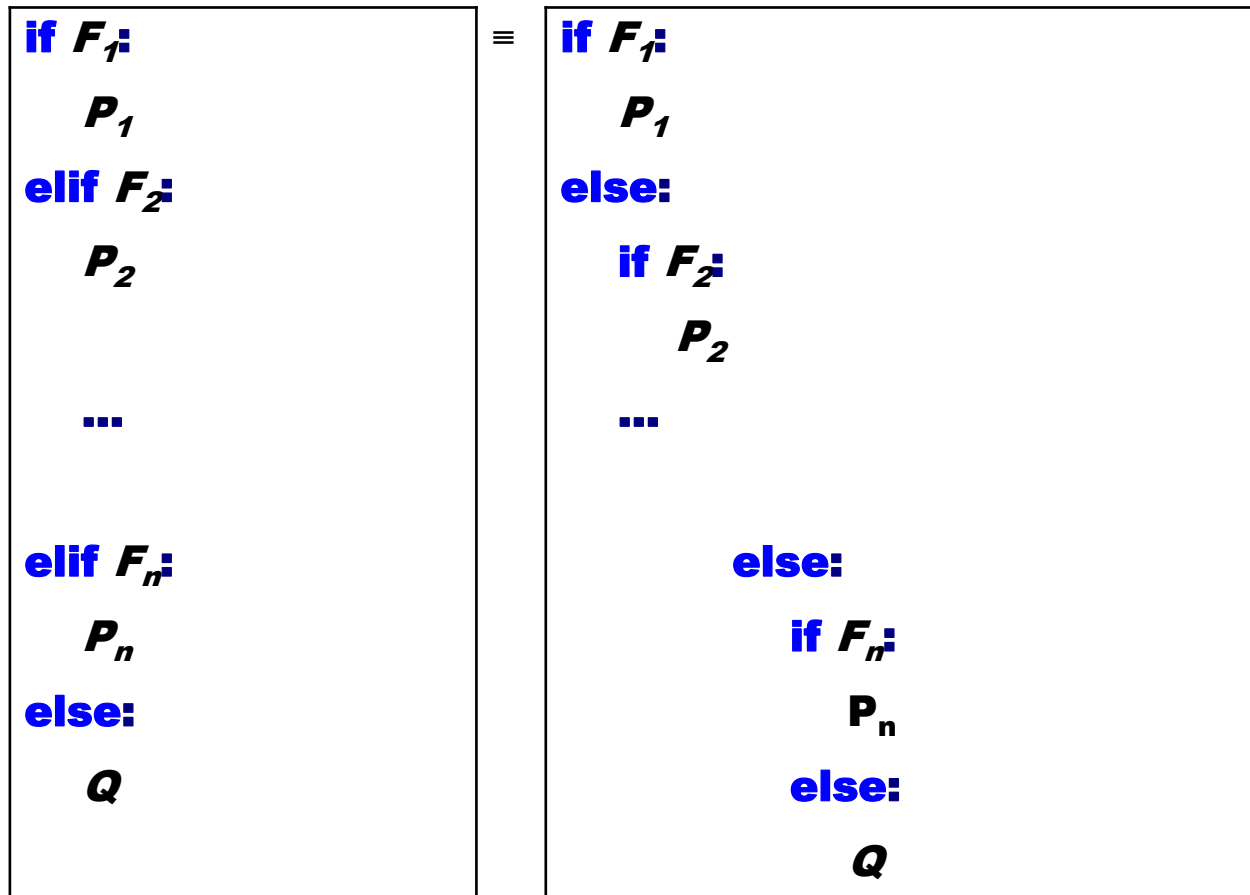
P_n

else:

Q

- де $F_1, F_2, \dots, F_n$ – умови, $P_1, P_2, \dots, P_n, Q$ – ланцюги команд.

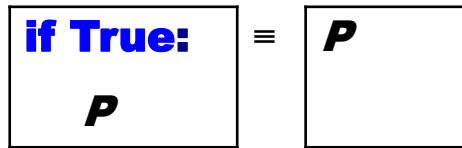
Правило виконання каскадного розгалуження

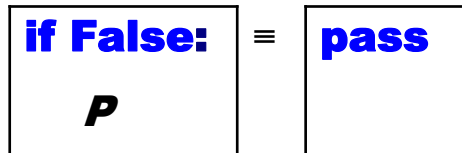
Властивості розгалужень

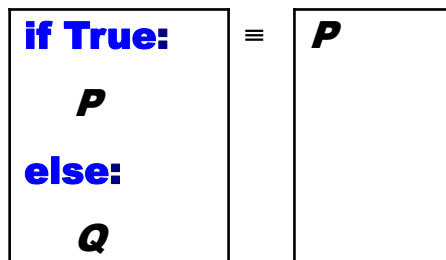
a)

b)

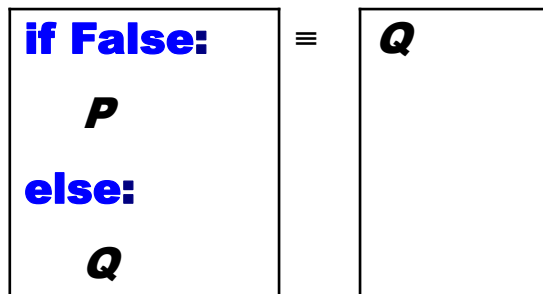
c)

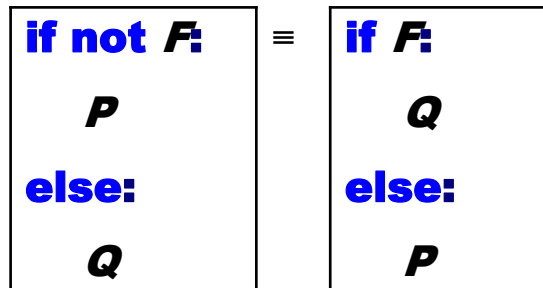
Властивості розгалужень. 2

---

d)

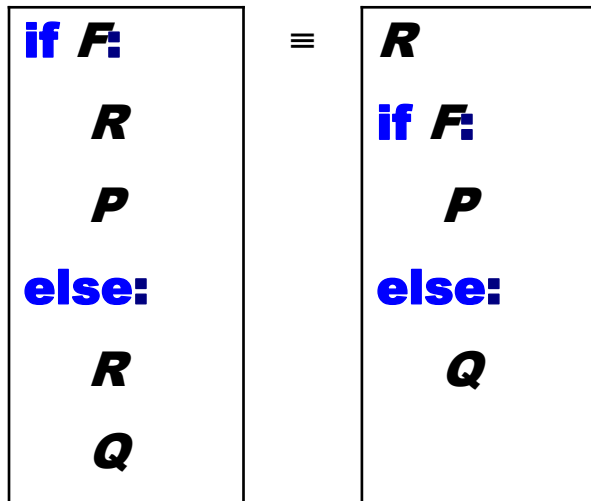
e)

Властивості розгалужень. 3

---

f) Якщо інструкція R не змінює умову F , то

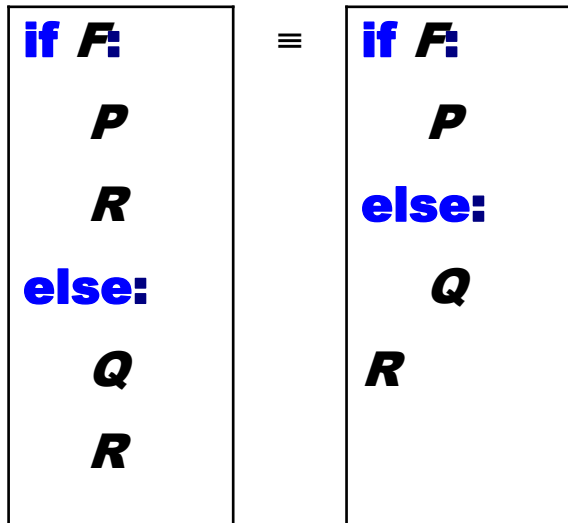

Властивості розгалужень. 4

---

g)

Приклади розгалужень

---

if $a > b$:

max2 = a

else:

max2 = b

if $x < 0$:

x = -x

Приклади розгалужень.2

---

if $x < 0$:

$$y = -1$$

elif $x < 2$:

$$y = x - 1$$

else:

$$y = 1$$

Розгалужені програми

Розгалужена програма – це програма яка є ланцюгом команд введення, виведення, присвоєння або тотожної команди, а також розгалуження.

Приклад: обчислення максимуму з 3 чисел

Обчислити $m_3 = \max\{a, b, c\}$

Спочатку обчислимо $m_2 = \max\{a, b\}$

Тоді

| c , якщо $c > m_2$

$m_3 = \{$

| m_2 , якщо $c \leq m_2$

Приклад: Розв'язання рівняння $ax^2 + bx + c = 0$

Позначимо кількість дійсних розв'язків рівняння через k .

Розглянемо випадки:

I) $a=b=c=0 \Rightarrow k=\infty$

II) $a=b=0, c \neq 0 \Rightarrow k=0$

III) $a=0, b \neq 0 \Rightarrow k=1$

IV) $a \neq 0$. Обчислимо $d=b^2 - 4ac$

- a) $d \geq 0 \Rightarrow k=2$
- b) $d < 0 \Rightarrow k=0$

Резюме

Ми розглянули:

1. Алгебру висловлювань, бульові операції, їх властивості
2. Відношення та їх властивості
3. Умови
4. Умовний вираз
5. Розгалуження (звичайне розгалуження, захищена команда, каскадне розгалуження)
6. Розгалужені програми

Де прочитати

---

1. Обвінцев О.В. Інформатика та програмування. Курс на основі Python. Матеріали лекцій. – К., Основа, 2017
2. A Byte of Python (Russian) Версія 2.01 Swaroop С Н (Translated by Vladimir Smolyar),
<http://wombat.org.ua/AByteOfPython/AByteofPythonRussian-2.01.pdf>
3. Бублик В.В., Личман В.В., Обвінцев О.В.. Інформатика та програмування. Електронний конспект лекцій, 2003 р.,
<http://www.matfiz.univ.kiev.ua/books>
4. Марк Лутц, Изучаем Python, 4-е издание, 2010, Символ-Плюс
5. Самоучитель Python. <http://pythonworld.ru/samouchitel-python>
6. С. Шапошникова. Python. Введение в программирование
<https://younglinux.info/python.php>
7. Python 3.4.3 documentation